

Az olvasókörökről

Kérdés: Juhász Sándor kismarjai könyvtáros írja levelében: »Jó lett volna már előbb, de jobb későn is, mint soha a téli olvasóköri munka szervezeti kérdésével foglalkozó cikket is közölni, munkamódszerével részletesen foglalkozni...«

Felelet: Juhász Sándor kéri az igazán jó olvasókörök munkamódszereinek, eredményeinek ismertetését. Soraival népkönyvtári mozgalmunk egyik leggyengébb pontjára mutat rá. Meg kell mondanunk, hogy jól dolgozó olvasókörök munkamódszerét, eredményeit nem ismerjük, de nem is igen ismerhetjük. Alkalmoszerű felolvasásokat is meglehetősen gyér számban rendeznek falusi könyvtáraink; állandó hallgatósóport számára rendszeres időközönként tartott sorozatos felolvasást, tehát olvasókört alig. (Az olvasókör szó eredeti értelmében tulajdonképpen a könyvtárral egybeforrott kultúrotthon jelent, ahova az emberek könyvet, újságot olvasni, beszélgetni, politizálni járnak, mint valamikor régen a »48-as« olvasókörökbe. Ezt a hagyományt feléleszteni, újra népszerűsíteni ott, ahol gyökerei vannak, igen fontos és komoly munkája volna a falusi kultúrmunkásainknak.)

Tudjuk, hogy az igen jól működő falusi könyvtáraink mellett működnek olvasókörök. Pl. Tiszanánán, Karácsondon, ahol a kultúrotthonban két olvasókör, házaknál három működik. Turkevén a jelentések szerint szintén működnek olvasókörök, ahol mezőgazdasági szakkönyvekből olvasnak fel rendszeresen. Megyei könyvtáraink vezetői néha-néha jelentik ugyan, hogy területükön rendeznek felolvasásokat, akadnak olvasókörök is, azonban sem ők, sem a Népkönyvtári Közpoft, de még a Módszertani Osztály sem fordított még figyelmet rájuk, nem gyűjtötték össze az idevonatkozó tapasztalatokat. Pedig a kérdés nagyon megérdemli a figyelmet.

Népkönyvtári hálózatunk kiépülésekor, 1949-ben, de főleg 1950-ben a népműve-

lési minisztérium erősen szorgalmazta az olvasókörök létrehozását. A körzeti könyvtárak vezetői ebben az időben elég sok működő olvasókörrel küldtek jelentést. Pl. 1950 szeptemberében 8 körzeti könyvtár 345, decemberben pedig 11 körzeti könyvtár 1166 működő olvasókörrel számolt be. Sajnos a jelentések mögött csak egy-egy alkalommal tartott felolvasások húzódtak meg.

A népművelési minisztérium könyvtár-osztálya a következő években szinte teljesen mellőzte a könyvtári propagandának ezt a formáját. Az a felfogás alakult ki, hogy a felolvasásokat parasztságunk nem igényli és legfeljebb az olvasni alig tudók között alkalmazható.

Ennek az évnak az elején újra előtérbe került a felolvasás kérdése. Nem olvasókör, hanem alkalmi felolvasások formájában. A választások idején sok könyvtárunk — különösen a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár egyes fiókkönyvtárai — arról a meglepő eredményről adtak hírt, hogy a városi közönség körében is komoly sikerrel alkalmazták. A Szabó Ervin Könyvtár felolvasások céljára több szemelvénygyűjteményt is adott ki. A nyáron pedig több falusi könyvtárunk a mezőn, sőt a cséplőgépeknél tartott felolvasások sikeréről számolt be. Ezekről »A Könyvtáros« több ízben beszámolt. Komoly sikernek könyveltük el ezeket is, holott a legtöbb helyen csak egyszeri, alkalmi és sokszor erőltetett rendezvények voltak és be kell vallanunk, hogy nem is egy közülük a fényképezőgép számára, vagy riport céljából rendeződött.

Mi lehet az oka annak, hogy a régebbi kezdeményezés szinte nyomtalanul megszűnt?

A régi jelentések azt mutatják, hogy ezek az olvasókörök szinte kizárólag a közvetlen politikai agitáció célját szolgálták. Falun szinte kizárólag olyan brosrúrákat vagy szépirodalmi műveket olvastak fel, amelyek a termelőszövetke-

zeti mozgalmat szándékoztak elősegíteni. Ugyanezen célból szervezték a nyári felolvasásokat is. Persze hiba volna, ha most azt állítanánk, hogy ezeknek a felolvasásoknak nem volt eredményük. Egy-egy felolvasás felvilágosítást nyújtott egy csomó embernek valamely politikai vagy gazdasági kérdéstről. Különösen a választási agitáció során tartott felolvasásokat kell komolyan értékelnünk.

Le kell azonban vonnunk a tanulságokat is. A régebben tartott olvasóköri tisztavirág életének az volt a legfőbb oka, hogy kizárólag a politikai agitációt kívánták szolgálni és nem arra törekedtek, hogy érdekes, változatos anyaggal nemes szórakozást nyújtsanak, érdeklődést keltsenek a könyvek, az irodalom iránt. A politikai eredmény természetesen akkor sem maradt volna el, sőt az irodalom emberformáló erejével lassúbb, de mélyebb hatást érthetünk volna el.

Mind ezekből megállapíthatjuk, mi az olvasóköri célja. Minél több emberrel megszerettetni a könyvet, az irodalmat — ez a közvetlen cél. A távolabbi pedig az, hogy az olvasott művek révén segítsük a hallgatók általános műveltségének, politikai öntudatának fejlődését.

Ezt a célt kell nézniük könyvtársainknak, amikor most a téli időben rendszeres felolvasásokat tartanak.

Az első lépés a felolvasások megszerettetése. A legnehezebb dolog a hallgatóközönség összetoborzása. Régen ezt úgy vélték megoldani, hogy a falusi tömegszervezetekre szinte kirótták, hogy hány olvasókört szervezzenek. Természetesen ez a megoldási mód volt a sikerelenség forrása.

Néhány útmutatást szeretnék adni az eddigi tapasztalatok alapján, hogyan tartsunk felolvasást elsősorban a falusi lakosság között.

A felolvasást tarthatjuk a kultúrhelyiségben, ha ez arra alkalmas. Meg kell azonban keresni azokat az alkalmakat is, amikor a lakosság egy része bizonyos munkák elvégzésére összejön. A régi összejövetelek — kukoricafosztás, tollfosztás, fonó — ma már a legtöbb helyen megszűntek. Ahol azonban még megvannak, fel kell használnunk ezeket és itt is tartsunk rendszeres felolvasást. Így tesz pl. a karácsondi könyvtár, valamint a berettyóújfalui könyvtár is. Ahol ezek a régebben szokásos összejövetelek, vagy kalákaszerű munkák kivesztek, rendszerint újak alakulnak helyettük. Varró,

hímző tanfolyam, gazdasszonykörök stb. A könyvtáros, aki jól ismeri a falu életét, meg kell hogy találja az ilyen összejöveteleket.

A felolvasások sikerét két tényező biztosítja: a gondosan kiválasztott, érdekes és változatos anyag és a jó felolvasó. Erdélyi Béla tiszánánai könyvtáros pl. arról számolt be egy ízben, hogy mikor a felolvasásokat megkezdte, eleinte néha-néha gyűltek csak össze a felolvasásra. A legközelebbi alkalommal már többen jöttek s a hallgatóság állandóan nőtt. A siker titka az érdekes, gyönyörködtető irodalom volt. A legfőbb feladat tehát ennek helyes kiválasztása. Ehhez nyújtsanak segítséget a megyei könyvtárak a falusi könyvtárainknak. Fejér megyében pl. a helyi irodalmi hagyományok ápolásából indultak ki. Kápolnásnyéken Vörösmarty, Válon Vajda János költészete adott anyagot és a helyi vonatkozások keltezték tartós érdeklődést. A legkitűnőbb anyagot a magyar irodalom klasszikusai adnak. Mikszáth, Móricz, Tömörkény, Móra elbeszélései. Arany: Toldi-ja, Petőfi: János vitéz-e, vagy a Helység kalapácsa igen jól felhasználhatók. A meséket is igen szeretik. Itt nem elsősorban gyermekmesékre gondolunk. Igen alkalmas pl. Ortutay »Tréfásszavú magyarok« c. gyűjteményének legtöbb darabja. Igen nagyhatásúak a székely népballadák. Különösen szeretik azokat az elbeszéléseket, amelyekben derű, humor van. Pl. Tömörkény: Csata a katonával, Móra: Tápéi diplomaták, Ortutay említett gyűjteményéből a Csikótojás stb.

A Szépirodalmi Könyvkiadóra vár az a feladat, hogy színes, változatos, felolvasásra alkalmas elbeszélés-gyűjteményt adjon ki, amelyet könyvtársaink önálló felolvasások céljára, műsoros estek egy-egy számaként használhatnának fel.

Tudományos könyvtáraink pedig segíthetnek az olvasókörieket azzal, hogy összeállítanak a felolvasásra leginkább alkalmas irodalom bibliográfiáját. Veres Péter az Írószövetség 1952. évben tartott egyik ankétján kifejtette, hogy még a legkitűnőbb, legérdekesebb művek sem mindig alkalmasak felolvasásra. A bibliográfia összeállításakor tehát nemcsak tartalmi szempontból kell elbírálni a felolvasás céljára ajánlott műveket, hanem azt is meg kell vizsgálni, hogy eléggé gördülékeny-e a szöveg, gyorsan peregnék-e az események, tehát felolvasva milyen hatást keltenek.

Ha már kialakult az állandó hallgatóközönség, hosszabb műveket is olvashatunk fel folyamatosan. Móricz: Árvácska, Rózsa Sándor; Mikszáth: Szent Péter esernyője; Veres Péter: Próbatétel; Illyés Gyula: Puszták népe; Szabó Pál: Új föld stb.

Amint említettem, a felolvasások sikerének másik biztosítója a jó felolvasó. Csak az vállalkozzék felolvasás tartására, aki folyamatosan, kellemes hangon, színesen tud olvasni. Minden felolvasásra gondosan fel kell készülni. A felolvasónak mindenekelőtt ismernie kell hallgatósága összetételét, műveltségi fokát, érdeklődési körét. Még a gyakorlott felolvasó is olvassa el hangosan előre a szöveget, hogy olvasása zökkenésmentes, élvezetes legyen.

A felolvasás előtt rövid bevezetést kell tartani. Ebben néhány szóban emlékeztünk meg a mű írójáról, hozzuk kapcsolatba valami módon a művet a hallgatóközönséggel. A bevezetés csak néhány percnyi legyen. Ha a felolvasandó műben magyarázatra szoruló részek vannak, a magyarázatot is a bevezetőben kell megadni. Az előforduló idegen szavakat, kifejezéseket előre kijegyezzük. A szöveget csupán kisebb magyarázatok szakíthatják meg. Pl. idegen szavak, kifejezések magyarázata.

A felolvasást rendszerint beszélgetés követi az íróról, a felolvasott mű mondanivalójáról. Ezek a beszélgetések ne

legyenek erőltetettek. Inkább maradjanak el, mintsem a felolvasó »szóljanak hozzá az elvtársak!« sablonos mondattal erőltesse a hozzászólást.

A felolvasásokat a napilapok érdekes híreivel is változtatossá, színessé tehetjük. Kerülni kell azonban a szemináriumszerű sajtómegbeszélést.

Falun rövid mezőgazdasági könyvek felolvasását is meg lehet kísérelni. Ezt azonban csak akkor, ha a könyvtáros előzetesen tanulmányozza, melyik az a mezőgazdasági kérdés, amelyik az adott körülmények között valóban érdeklődésre számíthat és erre csak a tárgy iránt érdeklődőket kell meghívni. Ahol pl. méhészkedéssel foglalkoznak, azok számára méhészeti szakkönyvből, a fejtőgulyások részére takarmányozással, vagy borjűneveléssel, asszonyoknak baromfitenyésztéssel, baromfibetegségekkel foglalkozó könyvekből olvashatunk fel.

Amit a felolvasások kérdéséről elmondtam, legfeljebb csak az elinduláshoz elég. Könyvtárosaink, főleg a főhivatású falusi könyvtárosaink feladata, hogy megkeressék a falusi felolvasások, olvasóköri legjobb módszert és ezt közkinccsé tegyék. »A Könyvtáros« mindenkor örömmel közli az erre vonatkozó hasznos tapasztalatokat.

SALLAI ISTVAN

az Orsz. Széchényi Könyvtár helyettes vezetője

VITA

Olvassanak-e a gyenge tanulók?

A KÖNYVTÁROS decemberi számában felvetett kérdést igen érdekesen vizsgálja meg dr. Tóth Béla tanítóképzőintézeti tanár — a középiskolás diákok szempontjából. Fejtegetésében alapos okfejtéssel mutat rá, hogy még a gyenge tanulót sem szabad eltiltanunk az olvasástól, mert óvatos és tervszerű irányítással éppen a könyvtár használata segítheti a gyenge tanulót iskolai munkájának megjavításában.

E minden ízében érdekes probléma megvilágításához én, mint egy tanyai iskola tanítója és egyben a tanyai népkönyvtár vezetője, szeretnék saját tapasztalataimmal hozzájárulni. Szívesen

teszem ezt, mert úgy látom, hogy a tanyai tapasztalatok talán még érdekesebb következtetésekre alkalmasak, mint a középiskolák kétségtelenül sokrétű lehetőségei.

Tanyai népkönyvtárunk pontosan öt évvel ezelőtt — mint szerény vándorkönyvtár — létesült mintegy ötven kötettel. Az eleinte lassan toborzódó olvasókat mind több és jobb könyvvel igyekeztem kielégíteni s így könyvtárunk is fokozatosan gyarapodott. Nemsokára nagyobb számú ifjúsági könyvet sikerült megszereznem s most már az ifjúságot is megpróbáltam bevonni az olvasók táborába.